

они" в процесі її реалізації.

Важке атлетичне ухилення у своїй переважній більшості - уміння попереджувального характеру, що функціонує тільки на позитивному рівні, а вочереді проявляється у вигляді ухилення від них чи інших негативних дій, вчинків, слів.

Серед них уміння:

- обережно ставитись до слова, незначальних засобів впливу, уникати вневипадкових висловів;
- не вдаватись до морального тиску, погроз, формальних звинувачень;
- уникати критики в присутності оточуючих, прямих жовіток некавалерського тону та примусових аргументів;
- попереджувати небезпечні конфліктні ситуації;
- орієнтуватись у нестандартних ситуаціях і приймати виважені рішення;
- визнавати свої помилки, якщо це необхідно;
- внуцьливо мобілізуватись у передбачених ситуаціях;
- стримувати негативні емоції, не піддаватись хвилюванню настрою;
- не підморозувати своєї відповідності над іншими;
- уважно і витриво слухати;
- поводитись незначально та повчально;
- долати психологічні перешкоди: окованість, страх, зверхність.

Оволодіння даними змінами забезпечує вчителя продуктивну реалізацію цілей навчально-виховного процесу та успішну роботу в психологічному контакті з учнями на чільки старшого та середнього, а й молодшого шкільного віку.

Л І Т Е Р А Т У Р А :

1. Вайцвайц Поль. Десять заповідей творчої людини. - М.: Прогресс. - 1990. - 187с.
2. Кел-Калія В.Н. Учителя о педагогическом общении. - М.1. Просвещение. - 1967. - 190с.
3. Келітський В.В. Формування комунікативних умінь майбутнього вчителя на основі проблемних педагогічних ситуацій: Автор. дис. ... канд. пед. наук. - К., 1993. - 25с.
4. Леві В. Умеєш ли ти общатися // Молодой коммунист. - 1969. - № Ю. - С.108-114.

ЕМОЦІОНАЛЬНЕ ПЕРЕЖИВАННЯ ЯК ОСНОВА ОЦІННОГО СТАВЛЕННЯ МЕЛОДИЧНИХ ШКОЛІВІВ ДО МУЗИКИ.

Т.В. ДОРОШЕНКО

/Чернівецький педагогічний/

Музичне мистецтво - один із найсильніших засобів впливу на емоційну сферу людини, здатний котримутися до найтонших струн душі, збути у нас уявлення про пізнане, величчя, прекрасне.

Застосування музичних образів має великі виховні можливості, але в той же час для невідповідного слухача, надмірного емоційно-переливу музику, що слухає, не загрожують небезпечкою музичного оглушення. Саме тому поря з різноманітними напрямками навчальної роботи постійно необхідність музичного виховання школярів через накопичення досвіду емоційного переживання мистецтва.

Як відомо, переживання мають соціально орієнтованість. Як зазначає Л.С.Виготський, це "дось таке, що знаходиться між особистістю та середовищем і відображає ставлення особистості до середовища" /Виготський Л.С. Собр.соч., т.4.-М.: Педагогика, 1984, с.383/. Виходячи з цього, саме переживання впливають на загальний розвиток людини, забезпечуючи перебудову її потреб, інтересів, ціннісних орієнтацій, ефективно обирають її духовний світ.

Емоційне переживання учня в процесі музичного сприймання є необхідною умовою формування у них оцінного ставлення до твору, оскільки саме на цій основі стає можливим виявлення а музичному звучанні найважливіших інтонаційно-виразних компонентів та оцінка їх взаємодії у створенні чуттєво-звукowego образу.

Накопичення досвіду емоційного переживання сприяє високому рівню емоційності сприймання, здатності свідомо спостерігати за музикою, осягати її інтонаційний зміст.

Музика як мистецтво, починалася з настрою, з емоції, а не з філософських макіт, нот і теоретичних положень. Відтілюється від інших мистецтв / виразяльні засоби та образи музики не такі точні, як образи живопису, театру, кіно тощо /, музика оперує засобами акустичного емоційного впливу, енергетично переважає до почуттів і настроїв людей. У величчю складі вона здатна переживати стан радості або горя, драматичної схвальованості або сплаткового відшесення.

Музика пробуджує у слухача почуття, які є не тільки осявом її осмислення, але й результатом її впливу. Збуджуючи у вітій

почуття, музика розкриває перед ними багатство душевних станів і через них розповіла про оточуючий світ у тій мірі, в якій вона може скінчалвати людину. Таким чином, емоційно переживши настрій, почуття, втілені в музичних творах, школярі зможуть сприйняти та оцінити і великі ідеї, що містяться в них.

Нерозуміння класичної музики, невміння її оцінити значною кількістю слухачів пояснюється, "в першу чергу, естетичною невихованістю людини, відсутністю у неї почуттєвих навичок для сприймання мистецтва, недостатнім розвитком художнього мислення"/Зізнані І.А. Особливості становлення і розвитку естетичного сприйняття. Дис. ... канд. філософ. наук. - Київ, 1968, с. 122-123/.

Сприймати музику можна тільки на основі почуттів, які є показником її впливу. Тому з забезпечення емоційного реагування дітей на твір є важливим завданням організації процесу музичного сприйняття. Дослідження психологів /О.М.Леонтьєв, Б.М.Теллов та ін./ показали, що вже на стадії безпосереднього сприйняття у дітей спостерігається активна діяльність, спрямована на коригування настроїв музичного твору, що виявляється в характері реакцій і відповідях сприймачів. Для забезпечення більш глибокого емоційного реагування на музичний твір важливим є формування у школярів навички розрізнення емоційних настроїв твору, за допомогою якого вони зможуть свідомо фіксувати емоції, настрої, що виникли в конкретно-почуттєвій формі, та "перекладати" їх у вербальну форму.

Формування навички розрізнення емоційних настроїв музичного твору передбачає орієнтування дітей у світі естетичних емоцій. Чим ширший емоційно-естетичний досвід слухача, тим глибше його емоційно переживання, більша можливість розрізнення відтінків естетичних настроїв, здатність породжувати емоційний образ, отже, створювати певний настрій.

Психологічні дослідження /І.Рейкоуський та ін./ виявили, що емоції тісно пов'язані з вербальними діями людини, тобто завжди позначені словом. Слухач співвідносить сприйняте з тими емоційно-образними категоріями, які кристалізувалися на основі його емоційного досвіду. Слово виконує при цьому подвійну функцію: позначає сприйняте /має предметний, об'єктивний характер/ та виражає стан людини, що сприймає. Таким чином, безпосередня емоційна реакція дитини на музичний твір значною мірою залежить від запасу тих слів, за допомогою яких вона розкриває свої враження. Відповідність початкової емоційної реакції школярів настрою музичного твору обумовлена ступенем розвитку у них вміння описувати свої

враження, переживання, що виникли в процесі сприйняття музики.

Дослідження В.Г.Ражніковим проблем музичної педагогіки показали, що осигнення перцептивних образів та емоцій можна фіксувати, використовуючи логічні знаки, завдяки чому здійснюється активація безпосередньої реакції дитини на музику, яка виявляється в характері її емоційної чутливості, образності виразу, активації мислительних операцій.

Діти молодшого шкільного віку мають набагато менше емоційно-естетичний досвід, що важливо їм орієнтуватися у глибокому світі настроїв, втілених у музичних творах. Під час характеристики музики школярі оперують переважно позитивними словами, наприклад, "весело", "сумно", "спокійно" тощо, що одночасно є свідченням обмеженості їх емоційно-естетичного досвіду та лексично-мовного запасу. Типовим неточним в такому невмінні висловити у творі переходи настроїв, підйоми, спадки. Лише прослухавши декілька тактів, учні характеризують музику як веселу, сумну, спокійну тощо. Такий поверхневий підхід при оцінці настрою твору заважає їм зрозуміти музичний образ як безперервний процес зміни настроїв. Тому розвиток емоційної сфери школярів має відбуватися шляхом поетапного освоєння світу естетичних емоцій та розширення лексично-мовного запасу.

Корисним при цьому є використання ідеї "Школи настроїв" В.Ражнікова, за якою освоєння основних емоційно-естетичних модальностей /радісно, сумно, святково, поетично, схильовано тощо/ відбувається одразу на декількох видах мистецтва. При цьому важливо, щоб до них входили музика, поезія, живопис, які займають центральне місце в художній культурі. Використання взаємозв'язку між цими видами мистецтва означає не лише знаходження внутрішніх зв'язків між музикою, літературою й живописом, а й між цими видами мистецтва й життям, оскільки всі вони народжуються з єдиного джерела - реального життя, яке однаковою мірою живить творчість композитора, письменника, художника.

"Школа настроїв" передбачає проведення серії уроків: "Сумно", "Святково", "Поетично", "Радісно", "Елегійно", "Хартиліно", "Грізно", "Ласкаво", "Схильовано", "Драматично", "Лірично" тощо, які значно посилюють чутливість дітей, формують у них вміння розрізняти відтінки почуттів, переланих у художніх і, зокрема, музичних творах, розширюють емоційно-естетичний досвід.

"Школа настроїв" може викласти ряд методичних прийомів, наприклад, "Створи образ", де дітям пропонується завдання на створення коротких оповідань, що співпадають на власні спостереження

за змінами настрою в різних життєвих обставинах, про особливості емоційного стану творин, про м'яке сточушкої природи тощо: "Чашечка", який передбачає збагачення лексичного запасу школярів; "Линька-картанка-музика", де діти, імпровізуючи, відтворюють настрій, емоції засобами звуку, світлопису, поетичного ритму.

Під час використання прийому "Створи образ" вчитель може пропонувати дітям такі теми: "Хвора пташка", "Радісна звістка", "Кольчич дощ", "Слий вітер", "Добра дідина" та інші. Відповідно до завдання діти намагаються створити певний настрій, передати його у розповідях, гучах, співі, наводять приклади творів музики, літератури, образотворчого мистецтва, що мають схожий настрій.

Самостійний пошук ознак певного настрою та їх закріплення на прикладах життєвих ситуацій сприяє розширенню емоційного досвіду школярів, створює можливість для аргументації їх у настроях музичних образів, забезпечує глибину емоційного переживання.

Створення словесних списків сприймання емоційних настроїв твору вимагає збагачення та розширення у школярів запасу слів, що відображають ознаки того чи іншого настрою. Для того, щоб накопичення епітетів не перетворилося у їх автоматичне заучування, а допомогло розвитку мислення школярів, можна використовувати прийом "Чашечка", який застосовував Ш.Амонашвілі. Він робив поетичний аналіз запропонованого слова - називав кількість звуків, давав почергову характеристику кожного тощо. При цьому вчитель свідомо "робив помилки" в аналізі. Завдання дітей було "спіймати" визначення вчителя в долоні, складені "чашечкою", та після секундного обдумування підтвердити його думку або спростувати, / Амонашвілі Ш.А. Здравствуйте, дітям! - М.: Просвещение, 1983. - 208с., с. 51/.

Після знайомства з музичним твором дітям пропонуються словесні характеристики, які вони, у випадку збігу визначення вчителя в їх власною думкою, повинні повторити. Під час самостійного пошуку ознак настрою запропонованого твору /з метою доповнення визначень вчителя/ корисним є використання дітьми таблиць емоційно-естетичних визначень, спеціально створених вчителем або словникова естетичних емоцій В.Г.Ражнікова /Ражніков В.Г. Резерви музыкальной педагогики. - М.: Знание, 1980. - 96с. /Новое в жизни, науке, технике. Сер. "Педагогика и психология", с. 88-95/, Найбільш яскраві визначення, які знайшли діти уперше, закріплюються хором відповіддю всього класу. Як свідчить досвід роботи в школі,

поступово школярі рідше користуються таблицями, пізнавши за допомогою їх багатство виразних можливостей музики, її мови. Вони ні характеристику змісту музики, яка виходить далеко за рамки запропонованих їм визначень.

Таким чином, використання емоційно-категоріальних моделей у вигляді таблиць при створенні словесних списків сприймання емоційного настрою твору стимулює школярів, які недостатньо володіють лексичним багатством мови, до глибокого і точнішого висловлювання своїх вражень, до образнішого розкриття настрою твору. При цьому необхідність зважити потрібні слова спонукає дітей не тільки уважніше слухати, але й уявілювати зміст музики, тобто емоційно переживати його.

В ході ознайомлення школярів з музичним твором важливим є залучення їх до активного "спостереження" за музикою, адже емоційне реагування є тільки первинним і несхільним етапом процесу сприймання. Для того, щоб учні глибоко й повно сприйняли емоційний зміст твору, його художній образ, розвиток, сюжет, побудову, необхідно формувати у них навички спостереження за інтонаційно-логічним розвитком твору.

Інтонація, як ядро музичного образу, виступає в єдності змісту і форми, є сплавом емоційного та оцінювального, суб'єктивного і об'єктивного, художнього й технічного. Музична фраза, мелодія, п'єса, навіть великий твір виростають з одного, двох або декількох "зернин". У "зерні-інтонації" міститься народок мелодії, ритму та інших елементів музичної мови, головне ж - характер музики. Виявлення основної інтонації - діясною смислою одиницею твору - та спостереження за її змінами, розвитком сприяє більш глибокому проникненню в образну сферу музичного твору, до, своєю чергою, впливає на глибину емоційного переживання уявлень його змісту.

Формування навички спостереження за інтонаційно-логічним розвитком твору передбачає накопичення інтонаційно-образних комплексів, які характеризують різні сфери зовнішнього та внутрішнього світу/ образи природи, характерів тощо, виражених в музиці/, особливо на цій основі створюються передумови для одночасного збагачення слухового досвіду дітей відчуття інтонаційно-логічного розвитку твору.

"Школа художнього образу" - умовні назви роботи з нагромадження дітьми інтонаційних вражень шляхом розвитку вміння висловити

основні інтонації твору, стежити за їх розвитком, відчувати жанрові ознаки, інтонаційну змістовність виражальних засобів.

Музична інтонація - втілення художнього образу в музичних звуках. Вона черпає свою виразність з мовної інтонації, жести, рухів, пластики тіла, тому прийоми "Школи художнього образу" /інтонаційні ігри-вправи, інтування поезичного тексту, інтування музики пластиком, лінійно, кольором, "руйнування образу", оточення музики "вітром" схожих інтонацій, демонстрування єдності інтонаційних особливостей різних художніх втілень /грунтуються на глибокій спорідненості мовної і музичної інтонації, враховують психологічні особливості дітей молодшого шкільного віку /асоціативність мислення, сенсомоторний характер сприймання, схильність до гри, прагнення до творчості тощо/

Так, використання прийому пластичного інтування дозволяє побачити, як учні відчують музику, наскільки уважно стежать за розвитком музичного образу, визначити глибину сприймання твору, його окремих виразних засобів. Жест не тільки виражає вже сформовані емоції, але й сприяє виникненню тієї чи іншої емоції. Сприймає на власні руки, діти спочатку невідома, а потім і свідомо співвідносять їх із звучанням музики, все більш глибоко й зосереджено вслуховуються в неї, свідомо оцінюють її розвиток. Таким чином, пластичне інтування - одна із можливостей "проживання" образу, коли будь-який жест, рух стає формою емоційного вираження змісту, особливо властивістю узагальнювати емоційний стан. Виразний рух не тільки передає вже сформоване переживання, він спонукає до роздумів щодо виразності елементів музичної мови і тим самим збагачує життєвий досвід дітей.

Таким чином, на етапі оцінювання у людини розвивається особистісне оцінювальне ставлення до емоційно-виразної сторони явищ мистецтва, що сприймається. В процесі оцінювання відбувається диференціювання і відбір найбільш суттєвих компонентів твору, які несуть естетичне переживання. Оцінні ставлення учнів визначаються первісною суб'єктивною цінністю об'єкту сприймання, а їх виникнення тісно пов'язано з початковим емоційним відгуком, глибокою емоційною переживання, наявністю навичок музичного сприймання. Отже, формування у молодших школярів навичок музичного сприймання сприяє поглибленню емоційності переживання, що забезпечує свідоме оцінювальне ставлення до музики.

ГУМАНИСТИЧНА ОРИЄНТОВАНОСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ

М.М. ЧЕРНАБ

/Дрогобицький педінститут/

В сучасних умовах зростає потреба в підвищенні гуманістичної спрямованості професійної діяльності вчителів. Нею зумовлені і чіткі вимоги ставлення до нього з боку суспільства привело до появи спеціальних кафедр, кафедр вчителів, кафедр педагогіки культурно-освітницької місії, воли духовного, милого виховання підготовчого покоління.

Гуманістична орієнтованість передуючої школи, а разом з тим діяльність вчителів знавчається новим соціальним замовленням. У сучасних умовах здійснюється соціальна функція школи, зростає потреба в підвищенні ефективності і позитивної підготовки вчителів, у розв'язанні проблемних формувань творчого вчителя проблему гуманізації навчально-виховного процесу внаслідок першосередково.

Гуманістичні принципи, гуманістичний фундамент повчання, виховання, освіти - це "серце" педагогічної системи багатьох відомих вчених, педагогів, основа педагогічної теорії та практики. Це те, без чого не може бути людини, не може бути людського суспільства. Зараз, коли говоримо про демократизацію і гуманізацію суспільного життя, очевидно, що без передумови у цьому напрямі перш за все школа здійснити задумане неможливо. Особлива роль належить вчителю. Саме він актуально вкладає учнів в об'єктивні гідності, через які здійснюється процес усвідомлення суспільних відносин. Особливу роль тут відіграють ціннісні орієнтації.

Отже зараз, коли наше суспільство повертається до загальнолюдських духовних цінностей, у навчально-виховному процесі необхідно опиратися на вироблені уже історично гуманістичні принципи, на педагогіку людини. Тому при викладанні курсів "теорія педагогіки", "теоретичні основи педагогіки", "Етикопедагогіка", "Формативна джерело виховання людини і під час кутон зору розглядати всі проблеми навчання, виховання, розвитку. Першорядне завдання педагогічних курсів - повернути у навчально-виховний процес "серце", суцільність і народної, і класичної педагогіки - її гуманістичне джерело.

Якщо звернутися до педагогічної спадщини, то переконаємось у